

HON ÉS KÜLFÖLD.

ALAPÍTÁ 'S SZERKESZTI

SZILÁGYI FERENCZ. professor.

— MÁSODIK ESZTENDŐ. —

Második Félév. Kolozsvár. Kedden, Julius 19-n. 1842. 57-k szám.

Tartalom: Kalotaszeg. Kijavítás és potlek e' vidék vázolatához. Kemény János utasítása tatár rabságban. Apróságok.

Kalotaszeg.

Kijavítás és potlek e' vidék vázolatához. *)

Valóban vázolatot, még pedig betű értelembe vett vázolatot bocsáta közre az író, ki mint vándor madár csak bizonyos vonal felett lebbenve-át Kalotaszegen, azt ezen hírlap 22 és 23-k. számjai alatt közlött irásában, ismertetni kívánja. Talám pirulnunk is kellene, ha mind az mit ír, úgy lenne, tudván egy felől, mi szerént ily világos időben is nem honos kezek kalauzolniak lakta földünken; de másfelől a' közlemények rendén oly dolgok is hirteltetnek, melyek mintalaptalanok, hitelre nem méltók. Ne vegye hát rosszsz neven, ha e' viszhang némely tekintethen ellenkezőt riad a' Piatre Mare oldalaiából, ha hézagokat pótol, 's a' tisztelt olvasók e' részben már megnyugodt figyelmét, újból felköltve, alaposabb isméréssel kívánja megjutalmazni. Késedelmünket mint hibát elismerjük: de falusi életünk munka köre szigetelve tart e' pályázattól, 's ily szerű tárgyakra csak lopjuk az időt.

Mi úgy hiszszük, utazást író, tájfestő, nem bír poetai szabadalommal, 's mende mon-

dán épült adatokat nem használhat-elf közleményeiben, légyen bár az vázolat, vagy egy lehetőségig tökéletes egész: már pedig Kalotaszeg vázolata szinte ily szerű, 's azért vidékiek, egy pár szó nélkül azt, nem is hagyhatuk. Hiszem e' vázolat tévelygésbe hozná a' vizsgálódó útast, a' távoli ember balul okulva, nem ohajtná e' vidéket, melynek szép és munka után termékeny földje az útast figyelmét önként magára vonja, mely az idegent barátilag öleli, 's a' jobb hazát sovárgónak önként ajánlkozik; hol bátran mondjuk csak a' nem élhetne, ki egy milliot örökölye is a' köz monda-kéntl elkárhozott eleitől, koldusbotra szorul, e' vidéket mint sovány földet, hideg boltozatot, még látni is kerülné. Egyébaránt a' vázolat czim sokat vagy éppen tökéletest remélnünk igaz nem engedett: de hogy annak legescskélyebb pontjában is valót keressünk, arra méltó jogunk van, és a' viszhangnak sem czélja egyéb, mint a' hibásközlemények kijavítása, 's potlekul mi érdekesebb 's elmellőztetett megemliteni, az igazat és valóságot tartva mindenkor szem előtt.

Kalotaszeg természeti fekvése hol van, vizei hol és mely folyamokkal egyesülnek, tenger feletti magossága mely pontnál áll? ezeket tárgyazó két czikkecskére semmi észrevételünk, mert az előbbiek hiven közöltettek, az utóbbira pedig magunk sem hozhatván fel bizonyos adatot; az író hozzávető állítását elfogadni kénytelenek vagyunk.

*) E' lap idei 22-d. és 23-d. számjában Kalotaszeg vázolata, ezim alatt közlöttük volt Kolozsmegye e' szép és érdekes vidéke leírását. Ennek kiegészítésére és javítására küldetett hozzánk tisztelt barátunktól Kolozsmegye tek. tisztsége egyik tagjától e' jelen, tartalomdus értekezés. Szerk.

Hegyei és bércei.

Az agg Vlediásza, e' felhőkbe meredező sivatag, talám többet érdemel egy pár szónál, melyekben csak magossága és természeti fekvése érintetik. Ezen hegy az, mely mintegy örök időkre irt joslókönyv elemi vihart, vagy derült napot ígér Kalotaszeg szorgalmas gazdáinak, melyet ha nap lementekor köd borít, tavasszal és ősszel sanyaru időre, télben tartos havazás után ki derülve, kemény hidegre számolunk, és nyárban, egy tojásnyi felhő bércei felett pillanatok alatt oriasodva, villám-tűz, zugó zápor, vagy éppen felhőomlás dul egész vidékünkön; köz monda: ködöl a' Vlediásza, vége a' jó időnek, mert sokszor hoz borut e' hegy vidám derűre, és tartja kötve a' földműves gazdát. A' Vlediászának a' belényesi havasok felől eső részébe a' Vimesászan, talám világ teremtetése óta létez egy sötét és méjj öblü, büszhödt barlang, melynek két kamarái, mint hideg sírboltok, éjj sötétséggel tángognak napayugot felé, hol temérdek állat és ember csontok, mint az enyészet ezáfolhatatlan documentumai egymáson poshadva hevernek, hol emberi lény egy óra negyedét alig tűrhet-el; mert a' jég hideg kiállhatatlan, vagy a' szövétnek elalszik a' büszhödt légben, mely fulladásig fojt. Az említett csontok között, melyek h'hetőleg azon gyász időknék áldozatai, melyet Benkő Transsilvaniájának 286-k lapján így hoz-fel: „quis hic innumeras Transsilvaniae „clades, ruinas, excidia castellorum, oppidorum, „captivata vel neci data crudeli 100,000 christiana- „norum etc. integras regni regiones uni quasi igni „involuntas, irritas fugas, deprehensus recessus, ar- „dua montium et scopulorum indagata, innumera- „que alia belli mala animo complecti, aut calamo „depingere posset?“ És mindezek az 1660-k év május hava 22-k napjának keserű emlékei Erdélyben 's főleg Kalotaszegen, mikor II-k. Rákóczi György egy fejedelmi pálczáért hazáját, nemzetét, ön magát és mindenét feláldozni nem vonakodott. Ezen csontok között 1837-b. her. Esteri Ferdinánd ő kir. fennsége, néhányat vizsgálat végett lehozatni parancsolt. Azon részét a' Vlediászának, hol a' fenyők már tenyészni megszűnnek, temérdek islandicum (transsilvanicum) és apró, sűrűn össze-nőtt horsfenyő borítja, mely legfennebb fél ölre növekedre,

földszint terül-el, száz meg száz ágazatokra kanyarodva le a' fenyvesig. A' Vlediásza bár magos, hideg és egy örökös széltanya, de nem hazája még is egy örökös télnek, nyárelő hóban lanyhán esőzvé, megtarkul, 's már közepén annak, a' kikelet nyomai látszanak; azomban a' rövid nyarat komor tél váltja-fel nem sokára, 'a' bé szappanyozott bércei gunymosojjal tekintenek a' b. hunyadi szőlőhegyekre, hol Bacchus körmibe fúva, és sokszor fog koczogva, alig szűrheti-el savanyu borát. Felséges a' nézet, mit a' Vlediásza kiállóbb csupjai idéznek-elő a' meszsze földekről; keletfelé a' Csibles, a' Retyezát a' Szarul orias bércei, mint megannyi örjei e' kis hazának, és nyugotra N. Várad 's tul meszsze az Alföld síkjai száz meg száz falukkal gyönyörködtetik a' vándort, kit szenvedélye ide hozott-fel, bámulni az Istent, a' világot és mindent, mi az anya természetben szép és elragadó.

A' Vlediászának egyik rokon ága a' Piáttra Máre, melyet magyarul soha sem nevezünk, és a' melyet az író, oláhul sem nevezett. Egy napkelettel homlok-egyenest álló sűrű fenyves, a' legkietlenebb vadon, és zöld fenyői egy örökös tavaszt képeznek még is; de olyat, hol vad nem üvölt, madár nem fészkel, és emberi nyomok gyéren lejtének,—nevét ön magától veszi, mint a' melyet a' fenyők vonalán feljúl egy orias kőszikla koronáz.

„Kalota vagy Felső-Mogura. Sohasem Kalota, sőt öröktől fogva csak Felső-Mogura. egyenesen Meregyo felett. Hogy a' Kalota vize csak innét eredne, hogy Kalotaszeg nevét innét venné? ez mind kettő oly állítás, mit soha az író a' Kalotaszegiekkel tanusítani nem tud. Azon számtalan nagyobb és kisebb források, a' kelcezeli erdőkbe szivárognak, apróbb ágazataikban egybeolvadva, képezik a' Kalota vizét, mely a' Várán keresztül-lejtve, a' Boosi bércezből eredő és Bökkényen átszakadó patakot az incseli igen bő forrással együtt magához veszi, és N. Kalotát átvágya, Zentelke és Sz. Király között Malom-szezen és Marotlakán keresztül, a' marotlaki csup alatt a' Körözsszel kezeti-fog. Hogy a' Mogura is ne segítne néhány forrástokáival a' nevezetes folyamat, mely vidékünknek nevet ad, nem tagadjuk: de hogy a' Mogura nem Mogura, hanem Kalota is len-

ne, azt gyakorlatilag soha sem tudtuk. Semmit sem mondott továbbá az író, mi annyira ellenkeznék Kalotaszeg tapasztalati esméretével, mint, „a' Mogura hideg szele. Ez a' szél az, mely már télutó havában lanyhán fujdogalva hirdeti a' tavaszt, mely feltételezi a' fel-vidék ujulását, e' nélkül a' zordon tél, a' mérhetetlen hó talám örökös lenne, e' jótékony szelet, mondhatjuk, a' természet hü kezei vezetéke, 's a' fel-vidéki nép, ettől vár életet. A' Mogura szele hát nem hideg, 's el mellőzni észszerűbb lesz, mint hiven nem érdekelni. Kalotaszeg szele hideg az igaz, de fagyos a' bölcső és a' hol lételt kap; mert a' Vlediasza jég kebelén lanyha szél nem fog támadni soha.

Mezei **Gracza György,**

a' b. hunyadi járás adóírója.

(Folytatása következik)

Kemény János utasítása tatár rabságban.

(Végzet.)

16.) Minthogy pediglen magok is jól tudják az en ertekemből az a' summa némű részében tehetek, ahoz keppest ha ez ideigh valahonnan valakiteől valami utakon es modokon kerhettenek es szerezhettenek valami keves penszt, azokat is mind el hozzak, mert jha kitelhetnek aszt akarnam, nem csak az fele reszet, hanem többet is adhatnek megh benne, könnyebednek mind magamnak, mind zalogul lejendeő Fiamnak allapottja. Egjeb irant is pediglen magam kezessegemen, es hitelemen kiviendeő szolgaimnak, mind idegen nehany beöczületes emberek sarcozokk megh adasa tudom hogj en rajtam fordul megh, kik magok, vagy Nemzetsegek, most mindent fogadnak, de annak idejeben magammal magam erszenjeből boszuval fizettettnek.

17.) Az pensznek es egjeb eszközöknek el szallitasanak modgja feleöl en innét bizonyos rendelest nem tehetek, magok tudhattjak annak job alkalmatessagat, voltak othon szekezes lovaim, eökreim, szekereim, volt marhasjuszagoczkam is, de azon kívül is tudom arról valo salvus conductust az Fejedelem eö Nga adni nem neheztel, ha en ercttem nem is az Cham eö Felsege talám tetijert, az mint hogj az eö Felsege haszna fontos az en karamban.

18.) Hogy pedigh meg is az penz szerzésben inkab munkalodhassanak az en eletemben nem sok leven hatra, aszt akár holot, es csak akarmi keves mellett is elteölthetem, vagy ha eletemnek hatra marat reszeit mind kuldulasban kelletik el mulatnom, 's az mit kivaltatok joszagimban ugj valtoztatnom, 's ha mit nem, lassak az utannam maradok mit vihetnek veghez, de en most ezzel ketelen vagjok; eörök arron valo eladásra azért megh elmemet nem birtam, de egjeb irant minden joszagimra igyekezzenek penszt kerni, es szerezni kölcsönözés formában, az kivel mint alhatnak ket, harom, negj holnapigh, vagj az mivel felljeb lehet, hogj ha megh nem adhatom az kölcsön adando summat foglalhassak es birhassak mind addigh, miglen summajokat le nem teszem.

19.) Az Fogaras feöldi Reczei Joszagra minthogy Suljok Istvanné Aszszonyom birja egy reszet, eö Klmetől kel kerni vagj Haller Peterne Aszszonjomtól, vagy Barassai Uramtól. Az Voldorfira Keöthalmi, vagy Sinkszeki Uraimtól, Az Ravasi es Gezesi joszagra az Szebeniektől, az Fejervar keörül valokra az Papoktól, Az Bükösire es Czombordira Banffi Sigmond es Ugron Andras Urtol, Az Gerendire Kassai Ferencz, Daniel Janosne vagy Kolosvari Birak Uraimtól, Az Szurdokira Betlen Mihajne vagj Kemeny Boldizsarne Aszszonyomtól, Az Keövesdire Seredi Istranne, Kallai Georgjine, Vay Peter, Erdelyi Georgj, Ladanyi Mihaly Uramektol, ezeknek valamelyikeötol, Az Eölvösi es Veczi Joszagra az Beszterczei Uraimtól, avagj Balogh Laszlo Uramektol, mert inkab akarok joszagim nélkül ideigh el lenni, 's kuldulasra adnom magamat, mintsem gjermekemet poganj rabsagara ejtenem.

20.) Be erkezven Teöreök Demeter es Boros Urek mint indul a' dologh, es honnan mennyire valo remensegek lehet az penz dolgaból igyekezzenek ugj tudositani, hogj ha e-leb nem is de Tergovistjara juhessen hirem eölembe feleölle; Az pensznek Fogarasban, onnan Barassoban szallitasaval pedigh ejjel napal siessenek, hogj mikoran en Tergovistjara erkezem az penz is Barassoban legjen, mert az velem levök is ostromoljak az Vajdanak is pedigh molestiajara leszen sok embernek rajta valo letele.